מערך שיעור

במערך שיעור זה מוטמעת פרקטיקה משולבת בינה מלאכותית

להעמקה בפרקטיקה מצורף קישור

פרטים כלליים על מערך השיעור

תחום דעת: מחשבת ישראל חמ"ד

נושא: אורם של הנופלים: הרב נערן אשחר

אבני הדרך (סמנו): ערבות הדדית/ הנצחה וגבורה

שלב גילאי שמתאים לשיעור : חט"ב/חט"ע

שפה: עברית

לאילו קטגוריות מתאימה הפרקטיקה: הבניית ידע/חינוך לערכים

הפרקטיקה תורמת למיומנות: אוריינות שפתית/חשיבה ביקורתית/חשיבה יצירתית

הפרקטיקה מקדמת ערכים: מחויבות לערכי המורשת והזהות התרבותית של התלמיד

מתודה: ניתוח דמות/ ניתוח סרטון, טקסט או מושג/ ניסוח פרומפט/שיעור רב תחומי

מערך השיעור

באיזה חלק של השיעור משולבת הבינה המלאכותית

גוף השיעור

הכנה לקראת השיעור

1.על המורה להתאמן על כלי יצירת התמונות בבינה המלאכותית כדי שיכיר אותו.
2. על המורה להכין מצגת שיתופית שאליה יעלו התלמידים את התוצר שלהם עם הכותרת ודברי הסבר.

הקדמה

"הותר לפרסום" הפך להיות קוד מעורר צער על האובדן הנורא שיש בנפילתו של כל אדם במערכה הקשה שלנו במלחמה זו. אפשר לראות בביטוי הקשה הזה גם צו לפרסם את דמותו של מי שהיה אנונימי עד אתמול, ולהפיץ את הבשורה והערכים שביטא בחייו ובכך להנכיח את רוחו הנצחית בחיים שלנו ולהיות ראויים למסירות הנפש (הרב אחיה בן פזי).
במערכי השיעורים המשותפים לספרות ולמחשבת ישראל, בנושא אורם של הנופלים והנופלות, שילבנו את ערכי הנופלים במקורות מתוך חומרי הלימוד. אנו רוצים לגעת במעט מן האור של הנופלים. לברר מהו הערך המרכזי שהנחילה לנו כל דמות ובמה נוכל להיות טובים יותר בעקבות הלימוד לזכרם.
השיעורים יכולים להתאים לשעת חינוך ולהוראת מחשבת ישראל.

מטרות

מטרה 1 - התלמיד יכיר את דמותו של הרב נערן הי"ד וישאב השראה מהנתינה, מהמסירות ומהמשמעות.
מטרה 2 - התלמיד יכיר את ערך "בכל דרכיך דעהו" - השהייה מתוך נוכחות בזמן ובמקום.
מטרה 3 - התלמיד ישפר את מיומנות המשגת הערך מתוך תיאור הדמות וידע להשתמש באופן מושכל בכלי בינה מלאכותית.

פתיח

מתוך דבריה של אשתו, צוף: "נערן חיכה לתרום כליה הרבה שנים. בגלל שהוא שמע שזה יגרום לכך שלא יוכל לצאת למילואים - הוא דחה את התרומה. בשלב מסוים הוא החליט ללכת על זה בתקופה שיכולתי לעזור לו ולהיות לצידו בחודשי השיקום. היה אסור לו להרים אפילו את הילדים בזמן הזה. בשמחת תורה התקשר המפקד שלו. לא היו שאלות. הוא שידר שמחה וחוסן כלפי הילדים".

הרב נערן נפצע קשות בהתהפכות הטנק שבו שהה. לאחר שבוע נפטר מפצעיו .

אשתו כתבה את ההודעה הבאה, כשהיא מבקשת לקרוא תהילים להצלחת ניתוחי תרומת האיברים שבוצעו בזכותו:

המשורר צור ארליך כתב בעקבות ההודעה שיר המתאר את העוצמה ואת זווית ההסתכלות החיובית המיוחדת של רעייתו של נערן, צוף:

הַסִּפּוּר הַקָּצָר / צור ארליך

זֶה הַסִּפּוּר הַקָּצָר בְּיוֹתֵר –
וְהָרָחָב מִנִּי-יָם.
יֵשׁ בּוֹ שׁוּרָה אַחַת, לֹא יוֹתֵר,

בְּכְתָב רַעְיָה עַל נַיָּד.
יֵשׁ בּוֹ עָבָר וְהוֹוֶה וְיוֹתֵר
בְּשִׁשָּׁה סֶנְטִימֶטְרִים נָיָר.
וְיֵשׁ בּוֹ עָתִיד עוֹד יוֹתֵר, עוֹד יוֹתֵר,
וּנְתִינָה וּנְטִיעָה וּבְנִיָּה:
"נַעֲרָן זוֹכֶה לִתְרֹם אֶת כְּלְיָתוֹ הַשְּׁנִיָּה".

הרב נערן היה איש של נשמה, של רוח, וזכה להציל בגופו ממש אנשים אחרים.

גוף השיעור

קריאת הכתבה על נערן.

כתבה ב"מקור ראשון" "שבת" ז' בכסליו תשפ"ד, 20.11.2023

מהשיחה עם בני המשפחה עולה קו שנע בין תמימות לאומץ וחרז לא מעט מעשייתו של נערן, כמחנך מול תלמידים, כהורה, כרב וכאיש חסד. "הוא היה מודע למגבלות שלו, גם הפסיכולוגיות, ובחר לא להתחשב בהם", אומר אחיו, אוהד. "יש מושג שנקרא קבוצת השווים, אנשים בדרך כלל נמצאים עם בני גילם, ועם אנשים באותו מעמד. הוא היה פונה ישר למי שרצה".

לאורך השבועיים האלה יצאו כל מיני דברים על הגדלות שלו, אבל יש בנו איזה רצון להשאיר גם את נערן שלנו, לא רק שם אידיאלי לדמות בפעולה בסניף. האמת שהוא צחק על הפאתוס הזה. הוא לא חי חיים גבוהים ומנותקים.

צוף: "הוא היה איש מעל הטבע בתוך הטבע. אדם מאוד עמוק וירא שמיים, יחד עם החיים עצמם".

עפר, האב: "אצל אנשים רגילים הדברים האלה מתנגשים, אבל הייתה בו הרמוניה. כל הריבוי, מכישורים פשוטים כמו רקמה, סריגה ועץ, דרך מוזיקה, ועד לרמות הרוח הכי גבוהות – הכול השתלב יחד. כמדריך בבני עקיבא בגיל 15 הוא עשה אסיפת הורים והסביר להם איך הם צריכים להתנהג כהורים לילדים בסניף".

זה נבע מתמימות או מאומץ?

צוף: "הייתה לו דרך ברורה. אם אני רוצה טוב לחניכים וזה אומר לדבר עם ההורים, אז אני אעשה את זה. אין מגבלות. לפני חודש וחצי פגשנו מישהי בצרה, והוא כבר תפר תוכנית איך להציל אותה. אין קירות".

צלילי ילדות

בני המשפחה מספרים כיצד נערן ניתב את כישוריו ועשייתו למפגש עם הזולת ועם המציאות. כל מה שלמד ויצר היה למען אחרים, בנתינה בלי גבול. מחברים קרובים ועד אנשים אקראים – טרמפיסט

מזדמן, תלמיד במצוקה או חבר שנזקק לעזרה. הוא נתן מעל ומעבר, אם זו נסיעה עד קצה הארץ בשביל חיבוק ושיחה טובה, גיוס זריז של כספים או סתם שיר שירפא את הלב.

נערן היה מוזיקאי מחונן, שמאצבעותיו בקעו קרני אור של צלילים. מהילדים שלומדים לשיר לפני שהם יודעים לדבר. "יש לנו קלטת שהוא שר איתי שירי ילדים", מספרת האם, רוחל'ה. "כבר בגיל שש החלום שלו היה לנגן בכינור. כילד הוא למד בקונסרבטוריון, ובהמשך אחיו לימד אותו לנגן בגיטרה". "שנאתי לנגן איתו כי הוא היה הרבה יותר טוב ממני", צוחק האח, שגיא. בהמשך הוא לימד את עצמו לנגן בכלים נוספים, פסנתר וכלי נשיפה, והמוזיקה הפכה להיות חלק פנימי ממנו. "הוא ניגן את הנשמה", אומר אביו עפר. "ככה הוא גם נגע באנשים, והשילוב הזה היה אצלו טבעי. הכול התחבר למארג שלם. הרפרטואר שלו היה עצום – ביטלס, מטאליקה, מוזיקה ישראלית וקלאסית, כמעט כל דבר".

בגיל 16 הקליט נערן את שירו הראשון, גרסת כיסוי ל"בך לא נוגע", ומאז לא עצר. הוא כתב והלחין שירים לאירועים, מוזיקה לתיאטרון, ליווה הפקות מוזיקליות ויצר בכל הזדמנות. "עד גיל 26 הוא לא לקח כסף על מוזיקה, הכול היה מתנות", אומרת צוף, "הוא הקליט שירים בשביל אנשים, יצר איתם מזכרות או ניגן איתם בשמחות ובאבל. אחרי זה, כשהוא כבר היה איש משפחה, הוא הרשה לעצמו קצת יותר, אבל עדיין היו הרבה מתנות".

הוא לא למד אף פעם בצורה מקצועית?

"הייתה לי שיחה ארוכה איתו", מספרת הגיסה, יעל. "שאלתי אותו למה הוא לא לומד, 'אתה תהיה מוזיקאי מדהים'. הוא אמר לי 'זה לא המרכז שלי, אין לי מה להשקיע שם את כל כולי'. ואיכשהו בכל זאת יש כמות אדירה של חומרים שמגיעה אלינו כעת, ועוד הרבה שאנחנו לא יודעים עליהם".

המוזיקה שזרמה ממנו חלחלה גם לבית שבנה עם צוף, ביישוב שדמות־מחולה בבקעת הירדן. "ככה הוא הרדים את הילדים, שר להם שירים עד שהם נרדמו", מספרת צוף. "הוא היה יושב לידם, ממציא לחן ויחד איתם מחבר מילים. לכל ילד היה שיר שלו". הקסם הילדי והתמים, שבעולם המבוגרים לא תמיד ידעו לעכל, זרח באבהות שלו. במהלך השבעה פורסמה הקלטה שלו עם בנו בארי־יובל, כשהם מספרים יחד סיפור שובה לב שהמציאו.

ההרמוניה עם הילדים לא הסתכמה בשעות הערב. "הילדים אף פעם לא הפריעו לו, כל מה שהוא רצה זה להיות איתם", אומרת צוף. "הוא היה יכול להיות איתם ימים שלמים, עם הנאה צרופה מהשהות איתם. כשהוא יצא לאפטר ביום חמישי, מהשנייה שהוא הגיע הוא היה בעולם שלהם. הוא לקח אותם לכל מקום, בלי שום מגבלות של זמן או דרך. בארי הלך איתו גם לבדיקות לקראת תרומת הכליה, לניחום אבלים ולגיוס תלמידים לישיבה. הוא היה שותף של נערן ושלי. לאט לאט הם מבינים מה קורה".

פגש את הלב

לא אדם אחד ולא שניים אמרו לי במהלך השנים, ושוב לאחר מותו, שנערן היה החבר הכי טוב שלהם. המגנט הפנימי שלו הדביק אליו אנשים מכל הגוונים והסוגים. בכל יום שעבר מאז התהפכות הטנק נחשף לקרוביו עוד חלק במארג החברויות העצום שנערן תחזק, בכל הגילים ומכל קצוות הארץ. כבר בצעירותם, מספר אחיו שגיא, "נערן הפך את הבית של ההורים שלי למקום מאוד מרכזי. כולם הרגישו

שהם החברים הכי טובים שלו, אבל אני אמרתי 'בסוף הוא הכי קשור לאח שלו'. תכלס עכשיו אני לא יודע אם זה היה נכון".

האב, עפר: "אני הרגשתי שהחברויות בחוץ אף פעם לא באות על חשבון הקשרים במשפחה. גם פה הוא הצליח לדלג ולעשות גם את זה וגם את זה. הוא ידע גם לגשת לכל אחד מהאחים לפי הצרכים והקשרים שלו".

טליה, האחות: "היו לו הרבה צדדים באישיות, ומתוך העושר הזה הוא ידע להתחבר לכל אחד ולהבין אותו באמת. הוא לא ניסה 'להכיל' אלא מצא את הזהות הראשונית עם האדם שמולו. היה בו צד מרדני וצד של צדיקות, צד של שובבות ושל חסד".

גם בן זוגה של טליה, הלל, היה חבר קרוב של נערן. "הוא קודם כול היה אדם מאוד מעניין ששואל שאלות טובות ומביא תובנות מעניינות, וזה גרם לאנשים לרצות להיות לידו", הוא אומר. "הוא היה חכם מאוד ונגע לאנשים בנקודות מדויקות, בקטע נעים וטוב. חבר סיפר לי שהם ישבו והוא דיבר על הלימודים והעבודה, עד שנערן אמר לו 'אחי, אתה מדבר כבר שעה בלי להגיד כלום, בלי לגעת במהות'. הוא ידע לתפוס אנשים.

אוהד, האח: הוא רצה לפגוש את הלב של האדם. ידע להיות סחבק ולדבר עם כל אחד, אבל לא היה יכול להחזיק קשר רק על סמול־טוק כי זה לא עניין אותו. הוא התעניין באדם עצמו. זה לא היה חייב להיות קודש, אבל היה חייב להיות שם לב, לא רק להעביר את הזמן. מצד שני הוא אמר שהוא לא יכול ללמוד עם מישהו שהם לא חברים – החיים צריכים להיות מחוברים לקודש, וקודש צריך להיות מחובר לחיים.

לפני כחודשיים התקיימה שבת של ותיקי שדמות־מחולה בירושלים. נערן וצוף הצטרפו אליה והיו אחראים על התוכן. הנושא שנערן בחר לליווי השבת היה המוות. "הם היו קצת בהלם", מספר עפר בחיוך, "אבל הוא התעקש. זה היה נושא שהעסיק אותו, הוא למד על זה לא מעט ובאמת הוא ריתק וטלטל אותם".

"הוא לא פחד מהמוות", אומרת צוף. "היה הולך עם הילדים לבתי עלמין ומסביר להם שיש נשמה ויש גוף".

ההחלטה לתרום כליה, שבעיני רבים נתפסת כמעשה הרואי, נשמעת מהעיניים של צוף ונערן כמו תרומת דם. "הרבה זמן נערן רצה לתרום כליה, וכשהגננת של בארי תרמה זה עודד אותו לעשות את זה. ואז הוא פשוט התקשר ל'מתנת חיים' וניסה לתקתק את כל הבדיקות כדי להיות אחרי".

מה את חשבת?

"על עצמי חשבתי שזה מאוד כואב, אבל אמרתי שאם הוא יכול אז אני אעזור לו. בדיעבד זו הייתה תקופה טובה, גם בבית החולים וגם אחר כך כשהוא שכב בבית והיה איתנו, שזה היה נדיר. לא ידעתי לקראת מה אנחנו הולכים, ידעתי שיש לו את היכולת אז אני איתו. הערכתי אותו על זה. היה מאוד מרגש לראות את הנתרם, את המצוקה שהוא מגיע איתה ואת האפשרות לעזור. אחרי זה, בתרומת האיברים, זה היה לי פשוט לגמרי. האדם כבר מת, ברור שאם אפשר לעזור אני באמת לא רואה סיבה למה לא. להציל חיים אחרים זה מרגש".

תפילה עד הסוף

עם פרוץ המלחמה היה ברור שנערן יתגייס. "התקווה שלנו הייתה שהוא לא יהיה ממש במעגל הלוחם. אמרתי לו 'הרי בצבא יודעים שתרמת כליה'. הוא אמר שחלק יודעים, לא כולם. אבל אז הוא התקשר וביקש לדבר עם עפר לבד, שיחת גברים".

באותה שיחה סיפר נערן לאביו שהמ"פ ביקש לדעת מי יעלה על הטנקים ומי יישאר כצוות לוגיסטי. "הוא אמר שהוא איש של אנשים, מחנך, ולא יכול להיות שהוא לא יעשה כל מה שהוא יכול. ניסיתי להגיד לו שהוא תורם בכל דבר שהוא עושה, ואין סיבה שדווקא השירות הקרבי יהיה תמצית הנתינה. יש עוד דרכים. הוא ענה 'אני לא אוכל לסלוח לעצמי אם לא אעשה את המקסימום, אני מוכן למות בשביל זה'. אמרתי לו 'אולי תחשוב על זה שוב'. הוא התייעץ עם עוד אנשים בפלוגה והתקשר לראש מחלקת ההשתלות בבילינסון, שגם היה מ"פ בשריון, כך שהוא הבין אותו משני הכובעים, ונתן לו אישור עקרוני לעלות לטנק".

החברים בצבא ניסו בכל זאת להסביר שזה כבר לא בשבילו, אבל נערן היה נסער, על סף דמעות, כשחשב שלא יוכל לעלות לטנק, והוחלט שהוא יעשה מבחן טען. "רצו לראות שהוא כשיר גופנית לסחוב פגזים. את הילדים הוא לא הרים איזה שלושה חודשים, אבל הוא עבר את זה".

טליה: "החברים אמרו שהוא היה מאוד נחוש אבל גם התאמץ מאוד. זה לא היה לו קל". מהרגע שהגיעה הידיעה על התהפכות הטנק, בני המשפחה לא משו ממיטתו בבית החולים, קרעו שערי שמיים בתפילה וניגנו סביבו שעות רבות. "זה היה שבוע מאוד קשה ועצוב אבל גם מאוד מרומם", אומר הלל. "היו שם תחושות שאתה לא פוגש בחיים, תפילות מעומק הלב וחוויה שהמון אנשים איתך. הייתה אווירה מאוד מרוממת, חיבוק גדול יחד עם הכאב והקושי. אחרי שהרופאים אמרו שזה בלתי הפיך ויש רק מוצא אחד, האווירה השתנתה מפן של תפילות לפן של יחד".

טליה: "הסתכלתי מסביב וראיתי שאף אחד כבר לא אומר תהילים. היה לי מאוד קשה עם זה אבל קיבלתי את המציאות".

ההורים עברו תהליך שונה. "היינו באיזה טשטוש", אומר עפר. "למרות שהבנתי את המצב הקשה היה לי נוח להיות במקום הזה שאני לא יודע, ועד שלא מודיעים יש עוד סיכוי. לא הפעלתי את הרציונל. כשאמרו שאין כמעט אזורים פעילים במוח נפלנו, אבל לא הרמנו ידיים. היינו במקום המקווה והמאמין".

רוחל'ה: "היינו בהחלטה שאנחנו מקווים ומתפללים שיצא מזה. יש לנערן כוחות, והיה לי חשוב לשדר לכולם אנרגיות של חוזק וכוח. כל הזמן קיוויתי, דמיינתי אותו מתרומם ומחייך. הרגשתי שזה לא הגיוני ולא יכול להיות שהוא לא יקום. יש לו עוד כל כך הרבה מה לעשות, יש עוד כל כך הרבה אנשים שזקוקים לו. זה אדם שחי את החיים הכי מלאים בעולם, זה לא מסתדר עם מוות וחידלון".

שאלות על הכתבה:

1. אפשר לראות כיצד נערן הי"ד שאף למשמעות ברבדים רבים בחייו. הדגימו אמירה זו.
2. בחרו משפט או שניים מרכזיים בעיניכם מתוך הכתבה.
3. מהם הערכים המרכזיים שלאורם חי נערן על פי הריאיון?

קריאת המקור של הרב קוק "בכל דרכיך דעהו":

הרב קוק מוסר אביך ב' ב'

ב. בכל דרכיך דעהו

משלי ג', ו "בכל דרכיך דעהו", צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם: כשהוא עוסק בתפלה, אז יבקש את הקב"ה בהבנת עניני תפלתו וכונה רצויה באמונת הלב באותם הענינים של תפלתו, ולא יבקש את הידיעה בשעה ההיא בענינים אחרים, כי כיון שהוא עוסק בעבודה זו, הקב"ה כביכול שורה מצדו בזו העבודה דוקא, ובה ימצאנה ולא במקום אחר. וכשהוא עוסק בתורה, יידע שימצא את הקב"ה בהיותו מעמיק ומעיין להבין דבר על בוריו ולזכור ולשנן היטיב, ובה הוא יודע אותו ית' בתורתו ולא באופן אחר, כי בשעה זו הוא מתגלה בעבודה זו. וכן בהיותו עסוק בגמ"ח להיטיב לחברו, אז יבקש את הקב"ה רק בהעמקת עצה איך להיטיב לו טובה גדולה הגונה וקימת.

וכן בכל הדברים שעושה, הרי באמת אין דבר בעולם שאינו לכבודו ,ית', על-כן כל מה שעושה יהיה הכל דברי מצותו ורצונו, ויבקש בהם את שמו ית', כשישתדל בכל שכלו וכחותיו לעשות את מה שהוא עושה בתכלית השלמות בכל צדדי השלמות, ונמצא שהוא יודע את השם יתברך בכל הדרכים.

והב' הוא ב' ה"בתוך", שבעצמותם של הדרכים הוא יודע את הקב"ה.

על-כן הוא (ברכות ס"ג) "פרשה קטנה", שאין הצווי בה גדלות והרחבה של חכמות ומחשבות, אדרבא צמצום בדבר זה שהוא עסוק לבדו; ומכל מקום, "כל גופי תורה תלויים בה", כי בזה יעשה הכל כשורה, ומזה ימצא כבודו של הקב"ה בתכלית. ורמזו חז"ל בדבריהם (שבת י') "זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד", והבן.

(הוספה מכתב יד קדשו: כשאדם פועל איזה דבר של שלימות, בין במחשבה בין במעשה, צריך לשמח בחלקו ולא ירדוף אז אחר דבר אחר, כי כל העולם כולו מתקפל לפניו אז דוקא בפרט זה).

התייחסות לשאלות:

1. "צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם" - כיצד לדעת הרב קוק צריך האדם לנהוג כשהוא מתפלל או לומד תורה או עושה גמילות חסדים?
2. מה מפריע לנו לנהוג בדרך "בכל דרכיך דעהו" ולהיות בנוכחות מלאה, כפי שממליץ הרב קוק?
3. מהו ההסבר הרוחני שנותן הרב קוק להנחיה "לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם"?
4. האם וכיצד אפשר ללמוד מחייו של נערן, כפי שהם עולים מהריאיון, שהוא נהג בדרך שהרב קוק ממליץ עליה: "בכל דרכיך דעהו"?

משימת AI

התלמידים יחשבו על תמונה שמשקפת באופן סמלי את הערכים שבאו לידי ביטוי בחייו של נערן, ייצרו פרומפט שיבקש ליצור את התמונה הזו, וידייקו את בקשתם עד שיקבלו את התוצר שאכן משקף את הערכים שרצו להביע.

הם יעלו את התמונה למצגת שיתופית עם הסבר קצר על הקשר בין התמונה לדמותו של נערן.

סיכום וסיום

דמותו של נערן מרשימה, ללא ספק. חז"ל אומרים ש"צדיקים במיתתם קרויים חיים". משמעות הדבר היא שדווקא בכך שאנו לומדים על דמותם המאירה ובוחרים לדבוק במורשת שלהם, אנחנו משאירים אותם חיים במובן הרוחני. לצד הכאב הגדול על חסרונם של רבים וטובים אשר מסרו את נפשם, יש נחמה מסוימת בכך שאנו מושפעים מהם, מנכיחים את דמותם בעולם והופכים לטובים יותר.